

De Maori's hadden al een tweelijns besturing voor grote vliegers ontwikkeld, evenals de techniek van het inlopen van de lijn om hard trekkende vliegers binnen te halen. Alleen in museums zijn daar nog gegevens over.

In het laat-antieke Europa was de draconarius iemand, die een windzak-vormig vaandel droeg dat een draak voorstelde. De draco was een mogelijke voorloper van een middeleeuwse vlieger die overigens plat was. (In een aantal Europese talen is het woord voor vlieger ervan afgeleid).

Diverse verslagen over "elektrische vliegers" die je soms letterlijk de haren te berge doen rijzen, wil ik niet onthullen voor eventuele lezers van het boek waarin dit alles en nog veel meer te lezen valt: KITES an historical survey door Clive Hart, uitgegeven door Paul P. Appel, New York 1982 (Eerdere publikatie 1967)

Paperback 17,5 x 25,5 cm 210 blz. met vele zwartwit tekeningen en foto's ISBN 0-911858-38-5 Prijs: \$13.95 via KITELINES

Wie over vliegers schrijft, bedrijft specialisatie. Wie de geschiedenis van vliegers beschrijft, is een specialist in het kwadraat. Daar staat straf op in de vorm van een beperkte lezerskring. Zo'n boek, hoe goed ook, zal het wel nimmer tot een vertaling brengen voor een klein taalgebied als het Nederlands. Toen ik vorig jaar het lijvige boek begon te lezen, was dat met de gevoelens die het niemandsland tussen hobby en plicht bevolken, want boekrecensies moeten er nu eenmaal komen, zeker van een werk dat sinds jaar en dag bekend staat als de rijkste bron van vliegerhistorie. En al kunt u verzekerd zijn van mijn belangstelling voor de vliegerij in elke betekenis, toch zag ik een beetje op tegen de meer dan 200 bladzijden druk. Het mag een compliment aan Clive Hart heten dat ik het boek achter elkaar uitlas en al lezende steeds meer geboeid raakte. Dit boek was niet zijn debuut want hij schreef al eerder over vliegers en over luchtvaartgeschiedenis.

Drie dingen staan intussen voor mij vast: 1. Clive Hart heeft met het zorgvuldig onderzoek van een groot aantal historische bronnen een enorme hoeveelheid werk verzet.

2. Hij heeft dat omvangrijke materiaal in een prettig leesbaar boek samengebracht. 3. Alle schrijvers van vliegerboeken die ik tot nu toe las, blijken in hoofdzaak aan hem hun historische gegevens te hebben ontleend.

Nog een paar dingen over de structuur en inhoud van dit belangrijke boek.

De schrijver heeft meer dan een bladzijde nodig om zijn bronnen op te sommen, waaronder de befaamde luchtvaarthistoricus Charles Gibbs-Smith die ook het voorwoord schreef, de Royal Aeronautical Society, het A.G. Bell museum, het Britisch museum, het Science museum, vele bibliotheken, o.a. in Bristol, Frankfurt, Göttingen, Wenen, Scientific American en de NASA. De heruitgave na bijna 15 jaar was aanleiding tot een aantal kleine verbeteringen, aanvullingen en het herschrijven van een hoofdstuk over vroege Europese vliegers. Met opzet zag Hart er van af de allerlaatste ontwikkelingen toe te voegen omdat daarover al veel door anderen is gepubliceerd. De nadruk van het boek ligt trouwens op de vroege geschiedenis van de vlieger, in weerwil van de grote moeite om daarover betrouwbare gegevens op te sporen. Meer dan de helft van het boek wordt besteed aan de vliegers vóór de 19e eeuw. Achtereenvolgens komen de Chinese en andere Oosterse vliegers aan de orde, de vliegers van de Stille Oceaan, gevolgd door het lange hoofdstuk over de oudste Europese vliegers. De hoofdstukken daarna zijn meer systematisch dan chronologisch gerangschikt. De onderwerpen zijn: meteorologische vliegers, manlifters, de vormontwikkeling van de (in hoofdzaak Westerse) vlieger, vlieger en vliegtuig, militaire en andere toepassingen, vliegertechnieken en (heel kort) moderne vliegers.

Het boek maakt zijn wetenschappelijke prententie in elk geval waar door zorgvuldige bronvermelding, overzichtelijke indeling en een zeer uitgebreide bibliografie. Een aardige korte opsomming van relevante jaartallen past ook in die opzet.

Clive Hart's boek is naar ik meen het eerste redelijk volledige overzicht van de vliegergeschiedenis. Ik denk niet dat daarmee ook het laatste woord over dit onderwerp is geschreven. De auteur merkt zelf bij zijn inleiding op dat er voor deskundi-